

## Laste mälestused II maailmasõjast

Lugege mälestused läbi ja vastake küsimustele.

1. Miks pidi Aavi perega Eestist lahkuma? Mis sündmused Eestis sel ajal toimusid?
2. Mis põhjusel võis perenaine Lepik Aavile ja tema emale vähem süüa anda?

## AAVI

### Põgenemine Eestist

Ema-isa tükk aega arutasid, kas sõita ära Venemaale või mitte. Nad teadsid, mis toimus juutidega Saksamaal, sest minu onunaine õppis Berliinis. Lahkusime Eestist 5. juulil – 4 päeva enne seda, kui sakslased Tartusse jõudsid. Minu käest küsiti, mis ma tahan kaasa võtta – ma ütlesin, et ma võtan grammofoni ja plaadid. Vanaema kinkis mulle selle grammofoni, kui ma 6-aastaseks sain. Alati, kui ma Tallinnasse talle külla läksin, siis ma alati esimesena tirisin kapist välja selle grammofoni ja kukkusin väntama. Aga kaasa mul seda võtta ei lubatud. Sest iga inimese peale oli lubatud üks kohver. Meie perele siis kokku kolm kohvrit... Ma ei mäleta, kas ma üldse võtsin siis midagi kaasa...

## Toit

Kui isa 1942. aastal sõtta kutsuti, kolisime emaga onu pere juurde, sakslaste kolhoosi Volga ääres. Elasime emaga ühes väikses toas. Maja perenaiseks oli sakslanna, eestipärase perekonnanimega Lepik.

Meie perenaise keldris oli toitu palju, aga ega ta meile ei andnud. Vahest harva andis natuke suhkrupeedist keedetud siirupit. Enamasti sõime jahuputru, mustast jahust. Heal päeval oli väike võisilm ka seal sees ja siis oli tee karamellikompvekiga.

Aga nälg oli kogu aeg. Magusaisu oli väga suur, aga seda ei olnud kuskilt võtta. Oli ainult mälestus Tartust – mida me sõime enne sõda. Ütlesin emale, et esimene asi kui Tartusse tagasi jõuame, läheme Rüütli tänava restorani ja tellime šnitsli! Ja läheme kohvikusse ja sööme pirnikooki!

## Laste mälestused II maailmasõjast

Lugege mälestused läbi ja vastake küsimustele.

1. Milline oli ühe maalapse argielu sõja ajal?
2. Miks pidi sõja ajal 14-aastane Kalju raskeid meestetöid talus tegema?
3. Mida Kalju mõtleb selle all, et murele andis kunagi arutust aeg?

## KALJU

### Pikk koolitee, laste mängud

Kooli oli meil teed mööda 6 km. Selleks, et huvitavam oleks, käisime vahepeal Vanatoa poistega ühes jõeäärses küünis aampalgi pealt heinte sisse saltosid hüppamas. Kevadel, kui küün tühjaks oli veetud, leidsime heinte alt rästikute talvitumispesa, sajakonna rästikuga. Mõnikord mais, kui päike soojalt paistis, suplesime linaleoaukudes.

Metsast ja mitmest muust kohast võis leida suurtükimürskude lõhkeainet – pikki ja lühikesi „makarone“. Lühikesi sai tühja tikutoosi sisse panna, põlema süüdata ja siis visata nii kaugele kui jõudsid. Õhus lendav tulelont oli uhke värk! Mitmel poisil läks kehvasti ka – kes suurtükimürske või püssipadruneid lõkkesse viskasid või lahti hakkasid muukima. Kes kaotas sõrme või käe või sai näost vigastada...

Talvel ühel hullusti tuisusel õhtul otsustasime, et me koolist koju ei lähe. Korrapidaja õpetaja leidis meile internaadis koikud ja pani sinna magama. Polnud sel ajal telefoni ega midagi, lihtsalt poisid koju ei jõudnud ja oligi kõik. Muretsemine käis siis teisti: küll aeg annab arutust.

### Maalapse tööd

Olin kõige vanem mees majas, pidin hakkama saama kõigi talutöödega. Harisin põldu, külvasin, lõikasin. 14-aastaselt pidin vasikat tapma. Maapoiss, nagu ma olin, teadsin, et kõik vajalikud asjad on loomulikud. Ema andis mingid juhised ka ja tuln toime.

Suur töö oli nahanülgimine, et seda noaga kuskilt katki ei lõikaks ja nahka ära ei rikuks. Siis tuli selgeks õppida nahaparkimine. Teistest taludest sain eestiaegseid ajakirju, kus olid õpetused sees. Vasikanahast tegin omale pastlad.

## Laste mälestused II maailmasõjast

Lugege mälestused läbi ja vastake küsimustele.

1. Millisest olulisest sündmusest on esimeses mälestuses juttu? Mis juhtus ja millal?
2. Mis linnades toimusid lähipäevil veel pommitamised?

## MENDA

### Pommitamine

Täiskuuga oli öösiti karta pommitamist. Õhtul vanemad ütlesid: „Vaadake, et teil on riided valmis pandud, täna on täiskuu ja siis käiakse pommitamas”.

Ma olin siis 9-aastane ja mu õde Ülle 6-aastane. See õhuhäire algus oli niisugune, mis käis kohe üleni kehast läbi.

Siis läksime keldrisse varju. Meil olid soojad riided seljas, taskulambid andsid valgust. Ja kui lõpuks tuli see õhuhäire lõpusignaal, siis oli kohe hea tunne, et lähme nüüd ära tuppa. Seda ei teadnud kunagi, kui kauaks.

1944. aasta 9. märtsi öösel algas meeletu õhurünnak. Siis oli meil juba tilluke, paarikuune õde. Tema jaoks oli meil valmis pandud suur neljakandiline pesukorv, seal olid mähkmed ja lutipudel piimaga. Me istusime keldris ja kuulsime plahvatusi, aga beebi magas terve öö!

## Laste mälestused II maailmasõjast

Lugege mälestused läbi ja vastake küsimustele.

1. Millisest sündmusest on juttu? Mis juhtus ja millal?
2. Miks võis Tiidu isa teise rongi peale minna?

## TIIT

### Autosõit

Poole või veerand tunni pärast kostis kuskilt metsatagant auto mürin ja vallamaja juurde sõitis auto. Autojuht tuli sisse ning ütles, et võib hakata sõitma. See oli üks eesti autojuht. Isa hakkas kohe pakke auto peale viima. Kui kõik pakid olid peale pandud, siis läksime ise ka. Isa istus autojuhi ruumi, aga meie emaga pakkide otsa. Mina istusin suure kohvri otsas. Kõige lõpus tulid kaks sõdurit püssidega ja autojuht. Sõdurid astusid autokasti, üks läks ühte, teine teise nurka ja jäid sinna seisma, püssid käes. Auto hakkas sõitma. Alguses tasakesi ja pärast kiiremini. Ja varsti hakkas päris kiiresti sõitma. Vend ronis minu juurde istuma ning ütles: „Eks ole hea sõita?“ Ma tahtsin ka midagi ütelda, kuid sel silmapilgul üks puuoks lõi mulle nii kõvasti silmi, et kohe sädemed välja tulid.

### Nägin viimast korda isa

Rakvere jaamas jäi auto seisma ühe vaguni juurde ja me hakkasime pakke vagunisse panema.

Ja siis ma nägin, et isa läks teiste vagunite poole. Tal oli käes korv ja sumadan ja seljas oli seljakott. Ma oleks veel vaadanud, kuid siis ema kutsus mind vagunisse. Kahju, et ma nii väike olin ja rumal, sest mina ei teadnud, et see on vist mu viimane kord, kus ma oma isa näen. Kui ma oleks olnud targem ja suurem, oleks veel läinud ja ütelnud isale häädaegagi. Aga seda ma siis ei teadnud, kui oleks teadnud, siis oleks ka nii teinud. Nüüd ma tean, ja tean ka seda, mis tähendab jääda päris üks.

## Laste mälestused II maailmasõjast

Lugege mälestused läbi ja vastake küsimustele.

1. Millisest sündmusest on esimeses mälestuses juttu? Mis juhtus?
2. Miks sõitis Aimi laevaga Eestist ära? Millal see oli?
3. Kus Aimi ja teised põgenikud enne edasi liikumist peatusid? Kuhu suur osa eestlasi edasi põgenesid?

## AIMI

### Laev, pommitamine

Meie karavanis oli kolm laeva: kõige ees uhke MOERO, siis meie LAPPLAND ja lõpuks üks väiksem laev. Seisime laeva lael ja korraga mu tädi hüüatas emale: „Vaata Olli, kolm lennukit!“ Tõepoolest, meie poole liikusid kolm halli lennukit. Meid, lapsi kaasa tirides, hakkasid ema ja tädi kiirustama treppide suunas. Alles siis tuli alarm -- minu tädi oli neid lennukeid enne tähele pannud, kui laeva vahtkond. Enne, kui kajutisse jõudsime, tegi laev nõksaku – tundus nagu oleks ta päris külili heitnud. Ümberringi hakkas rahvas karjuma: „Saime pihta, saime pihta!“ Ei tea, kas oli vaid hetk või olid inimesed kõik nii suures šokis, aga keegi midagi muud ei teinud, lihtsalt karjusid. Peagi tulid uued hõiked: “Ei, meie ei saanud pihta!” Ei saanud aru, kellel õigus oli ja mida tegema peaks, aga meieni jõudis juba uus teade: “MOERO sai pihta!”

Meie Lappland näis rahulikult edasi sõitvat.

### Jõulud 1944, nukumaja

Minu kõige ilusam mälestus Werdaust on jõulud 1944. Sõjast hoolimata ilmus linna igasuguseid jõulukaunistusi ja juba paar nädalat enne pühi hakkas ema iga päev töölt koju tulema mingi jõuluringiga.

Päev enne jõululaupäeva tuli ema töölt koju koos mitme töökaaslasega ja mind saadeti alla õlletuppa fräulein Enke juurde. Kui mind üles tagasi kutsuti, siis ootas mind ees elu suurim üllatus: laual seisis neljatoaline nukumaja, kõik mööbliga, isegi väike jõulukuusk oli sees! Elekter oli ära kustutatud, aga terve tuba säras küünlavalguses. Olin üllatusest täitsa tumm, ei mäleta mitu korda ema pidi mind kamandama, enne kui taipasin kõiki “haldjaid” tänada.

Varsti pärast seda pidime idarinde eest läänepoole põgenema. Hakkasime uuesti pakkima. Minu uued jõulukingitused, nagu mu Tallinna mänguasjadki, tuli maha jätta.